

קורס מורה צדק בהלכות שבת

סיכום הלכות שבת
טור ובית יוסף, שלחן ערוך רמ"א
מג"א ומשנ"ב

בסיס לדבר האסור

מקור הדין

מסכת שבת דף מ"ד עמוד ב'

הנח לנר שמן ופתילה הואיל ⁽⁶⁾ דנעשה בסיס
לדבר האסור

לדבר האסור. לשלחנת דבני האי מוקנה מודה ר"ש שהכלי טפל
לשלחנת צעודה זו ולאו משום דחייש לכבייה: נפיש. מושב. את
כני ⁽⁷⁾ מתרגמינן בסיסיה:

מסכת שבת דף מ"ד עמוד ב'

אמר
רב יהודה אמר רב "מטה שיחדה למעות
הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח
עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה
למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה
אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא
היו עליה בין השמשות :

בסיס לדבר האסור

פרטי הדין

מטה שיש עליה מעות
אפילו היה עליה רק בבין השמשות בהנחה מכוונת

אסור לטלטלה

דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא

שו"ע

דין הבסיס כדין המוקצה

לכן כשם שהמעות הינו מוקצה מחמת גופו כך דין המיטה

רמ"א

התנאים לבסיס לדבר האסור

פרטי הדין

תנאי א': שהמוקצה יונח בכוונה ולא בשכחה

מקור הדין

מסכת שבת דף קמ"ב עמוד ב'

מתני' ^אהאבן שע"פ החבית
מטתה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות
מגביה ומטתה על צדה והיא נופלת מעות
שעל הכר מנער את הכר והן נופלות
^בהיתה עליו ^גלשלשת מקנחה בסמרשוט
היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה:
גמ' אמר רב הונא אמר רב ^אלא שנו אלא
בשוכח אבל במניה נעשה בסיס לדבר
האסור:

תנאי א': שהמוקצה יונח בכוונה ולא בשכחה

מקור הדין

שו"ע

אם הניחה מדעתו
על דעת שתישאר שם בשבת

אסור להטות החבית

השוכח אבן על פי חבית

מטה החבית על צדה
כדי שהאבן תיפול

תנאי א': שהמוקצה יונח בכוונה ולא בשכחה

מקור הדין

הניח המוקצה על ההיתר בכוונה ביום חול ולא היה בדעתו לגבי שבת

הניח ביום ו'

בית יוסף

אם לא היה דעתו
שיהיה בכניסת שבת
אינו בסיס

תרומת הדשן

**נעשה בסיס נחשב
כמניח בכוונה**

הניח ביום א-ה

אינו נעשה בסיס
נחשב כאילו לא הניח בכוונה

תנאי א': שהמוקצה יונח בכוונה ולא בשכחה

מקור הדין

הניח באקראי והמוקצה אינו מתיישב טוב על הבסיס

תרומת הדשן	א' מן הראשונים (הובא בתרומת הדשן)
הט"ז	מג"א, אדה"ז
המניח באקראי נחשב כמניח	אינו נחשב מניח מותר לטלטל החפץ המותר אחר שניער המוקצה מעליו

וכן פסק משנ"ב להקל במקום הצורך

תנאים ב'-ג': על דעת שישאר בביה"ש; ושהבסיס ישמש למוקצה

מקור הדין

רש"י

נוטל ומחזיר. דהואיל והכיסוי ניטל
מגלה הקדרה ואחזרה. אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי' טמן
בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא
יטול דאין לו צמח יאחזרה. ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר
הניטל הוא ויאחזרה בדופניה (ט) ויטנה על צדה ויפול הכיסוי כי היא
דמק לקמן (פרק נוטל דף קמ"ג:) האבן שעל פי החצית מטה על צדה
והיא נופלת ואם הייתה בין החציות מגביהה ומטה על צדה והיא
נופלת הא לוקימנא התם בשבח אבל צמית נעשה בסיס לדבר האסור
והיבא למגולה מקצתו אין זה טלטול שמאלדו והכיסוי נופל מאליו:

מסכת שבת דף נ"א עמוד א'

ט' טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן
בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל
בשבת הרי זה נוטל ומחזיר וטמן וכיסה בדבר
שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל
בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם
היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו
אינו נוטל ומחזיר

תנאים ב'-ג': על דעת שישאר בביה"ש; ושהבסיס ישמש למוקצה

מקור הדין

תוספות

אן שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל. הקשה בקונטרס יפנה קביעה ויחזונה בדופניה ויגביהנה ויטנה על לדה כדתנן בפרק נוטל (לקמן קמג:) היתה בין החביות מגביהה כו' ומתוך דהא אוקמינן תס בשכח אכל במניח נעשה בסיס לדבר האסור וקשה דאי חשיב הכא כמניח אס כן במגולה מקלטה היאך נוטל ומחזיר¹ מה בין זה לאבן שעל פי החבית דאסרי² במניח אפי' להטותה על לדה ועוד קשה לר"מ דהא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות אפי' אינן מגולות מקלתן ועל כן אומר ר"מ דלא חשיב כמניח³ כיון שדעתו ליטלו בשבת⁴ ובפ' נוטל (שם דף קמג.) נמי תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל גבי השלחן עצמות וקליפיים וכו' אומרים מסלק את הטבלא ומנערה ולא חשיב לב"ה כמניח והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס שנותנים על הקדרה שהקדרה בלועה בחובה ואי אפשר לגער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קלת ור"י מפרש כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל ולמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידים⁵:

מסכת שבת דף נ"א עמוד א'

¹יטמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או שטמן בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל בשבת הרי זה נוטל ומחזיר יטמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו אינו נוטל ומחזיר

מגולות מקלתן ועל כן אומר ר"מ דלא חשיב כמניח³ כיון שדעתו ליטלו בשבת⁴ ובפ' נוטל (שם דף קמג.) נמי תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל גבי השלחן עצמות וקליפיים וכו' אומרים מסלק את הטבלא ומנערה ולא חשיב לב"ה כמניח והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס שנותנים על הקדרה שהקדרה בלועה בחובה ואי אפשר לגער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קלת ור"י מפרש כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל ולמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידים⁵:

תנאים ב'-ג': על דעת שישאר בביה"ש; ושהבסיס ישמש למוקצה

מקור הדין

הניח גיזי צמר לשמור על חום הקדרה לאכול התבשיל בשבת, האם הסיר בסיס לצמר?

האם כאשר המוקצה הונח בכוונה
על הסיר לצורך הסיר
הסיר יחשב כבסיס?

תנאים ב'-ג': על דעת שישאר בביה"ש; ושהבסיס ישמש למוקצה

מקור הדין

שאלת רש"י על דברי הגמרא:

מדוע לא יזיז הדברים המותרים המקיפים הקדירה וימשוך הקדירה והכיסוי יפול?

תירוצי הרז"ה

א. כתוספות
ב. אם המוקצה משרת
את הבסיס אינו נחשב
בסיס לדבר האסור

תירוץ תוס'

אינו בסיס
מאחר ותכנן
להסירה בשבת

תירוץ רש"י

אסור משום בסיס
וההיתר לנער הוא
רק כששכח

תנאים ב'-ג': על דעת שישאר בביה"ש; ושהבסיס ישמש למוקצה

להלכה

מג"א, אדה"ז ומשנ"ב

מקבלים את שיטת
הרז"ה שדין בסיס אינו
שייך כשהמוקצה משרת
את הבסיס

העיקר כשיטת רש"י
במקום הפסד כתוס'

שו"ע

כרש"י
והביא את שיטת התוס'

תנאי ד': שיונח על דעת הבעלים

פרטי הדין

הניח מוקצה על היתר של חבירו האם ההיתר נעשה בסיס?

הרמ"א (ע"פ האור זרוע)

אין אדם אוסר את של חבירו שלא מדעתו
אם חבירו צריך את הדבר המותר – ינער את המוקצה

ביאור האחרונים

אך אם נוח לבעלים בכך
נעשה בסיס אף שלא מדעתם

תנאי ה': שיונח על עיקר הבסיס

שיטות הראשונים

כאשר היא מתפרקת מהעגלה בפני עצמה - נעשית בסיס למוקצה

כאשר הגלגל חלק מהעגלה ממש אינו נעשה בסיס למוקצה

מדוע?

רק כאשר האיסור מונח על עיקר הכלי, ההיתר נעשה בסיס

רק כאשר האיסור מונח על עיקר הכלי, ההיתר נעשה בסיס

אם הגלגל מתפרק - הרי הוא כלי בפני עצמו
אם הגלגל לא מתפרק - הוא טפל ואינו עיקר הכלי

תוספות

תנאי ה': שיונח על עיקר הבסיס

פרטי הדין

בית יוסף, רמ"א

שכח מעות בכיס מעות התפור בבגד – מותר לטלטל הבגד

ולא אומרים שכל הבגד נעשה בסיס למעות, כי המעות אינן על עיקר הבגד

מג"א, ואחרונים (על פי הבית יוסף)

כיס תלוי אך תפור לבגד
(ככיס מכנסיים בזמננו)
אין הבגד נעשה בסיס

כיס התפור לאורך הבגד
(ככיס חולצות בזמננו)
הבגד נעשה בסיס

תנאי ה': שיונח על עיקר הבסיס

פרטי הדין

כיס תלוי אך תפור לבגד
(ככיס מכנסיים בזמננו)
אין הבגד נעשה בסיס

המג"א והמשנ"ב ע"פ הרמב"ם

יש לנער הבגד לכתחילה מן המעות אף
בכיס זה

תנאי ה': שיונח על עיקר הבסיס

משנ"ב

מעות במגירה
שאינה מחוברת לשולחן

המגירה – בסיס לדבר האסור
השולחן - בסיס לדבר האסור
והמותר

מגירה המיועדת למוקצה
הכל בסיס לדבר האסור

מעות במגירה
המחוברת לשולחן

המגירה טפלה
ויוצא שהמוקצה אינו מונח על
עיקר הכלי

ומותר לטלטל את השולחן

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

מקור הדין

מסכת שבת דף מ"ז עמוד א'

אלא אמר רבא כי
הוינן בי רב נחמן *הוה *מטלטלין כנונא
אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים
מיתיבי ושויין שאם יש בה שברי פתילה
שאסור לטלטל *אמר אבוי בגלילא שנו

רש"י

בגלילא שנו.

שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם
הלכך לא בטלי ונעשה נר בסיס להן:

תוספות

בגלילא שנו. פי' בקונט' שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדי
פשתן מצויין להם ואין נראה לר"ת דהא אמרי' בשילהי
ב"ק (דף ק"ח:) לוקחין מן הנשים כלי אמר ביהודה וכלי פשתן בגליל
משמע שמצוי פשתן הרבה שם¹² ומפרש ר"ת בגלילא שנו שהיה להם
רוב שמן¹³ ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן¹⁴ וכן משמע¹⁵ ב"ק דסנהדרין (דף י"א:) גבי טול איגרת וכמוכח לאחנא בני גלילאה עילאה ומתאה¹⁶ כו'

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

כלי שהוא בסיס לדבר אסור ומותר
אם המותר חשוב מן הדבר האסור – מותר לטלטל הכלי

שו"ע

ההיתר לטלטל כלי זה אך ורק במקרה
ואינו יכול לנער את האיסור מהכלי

אם האיסור וההיתר שווים בחשיבותם – הבסיס אסור

משנ"ב

החשיבות נקבעת על פי הבעלים

אחרונים

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

הרמ"א

רק במקרה שהמותר היה על הבסיס
עם האסור מבעוד יום - מותר לטלטלם

לא מועיל להניח בשבת דבר המותר
כי הבסיס כבר נאסר לכל השבת
(מיגו דאתקצאי)

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

משנ"ב

רק אם יש למוקצה חשיבות ביחס לבסיס, הוא נעשה לו בסיס
שאין אדם מבטל בגדו ושולחנו בשביל איזה פרוטות

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

הניח כיכר לחם על הנר האם מותר לטלטלם?

יש המתיר לטלטלו ע"י הלחם

אך אין לסמוך עליו

שו"ע

מסבירים מג"א, משנ"ב

הנר נעשה עבור השלהבת
ולכן גם אם מניחים היתר על הנר
הוא יהיה בטל לשלהבת תמיד – בטל לאיסור

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

הניח על השולחן
נרות וחלה האם מותר
להזיז את השולחן?

מותר להזיז השולחן

השולחן לא נעשה לצורך הנר דווקא
ולכן השולחן בסיס לדבר המותר והאסור

תנאי ו': חשוב ביחס לבסיס או לדבר היתר שעל הבסיס

פרטי הדין

הדליק בפמוטות של כסף שמקפיד עליהם ועל
מקומם והם מוקצים מחמת חסרון כיס

שש"כ

צריך שההיתר המונח יהיה חשוב מן הפמוטות

הגרש"ז אויערבך

במקום שהפמוטות גם לקישוט די שיבטל השלהבת

האם כלי שמלאכתו לאיסור עושה בסיס

שיטות האחרונים

פרי מגדים

האם דין בסיס לדבר האסור הוא רק במוקצה גמור שאסור לטלטלו כלל
או שדין בסיס לדבר האסור הוא גם בכלי שמלאכתו לאיסור
ואסור לטלטל את הדבר המותר מחמה לצל?!?

הגרש"ז אויערבך

יש להקל בזה
שכלי שמלאכתו לאיסור אינו
עושה בסיס

תהלה לדוד

כלי שמלאכתו לאיסור עושה
בסיס,
להיות כמוהו לעניין טלטול
כמו שאר סוגי המוקצה